

ÚJRA KELL DEFINIÁLNUK AZ OKTATÁS SZEREPÉT

Csepreghy Nándor, a Miniszterelnökségen dolgozó miniszterhelyettes szerint jóval gyorsabban is haladhatna az oktatás és tágabb értelemben az egész társadalom átalakítása, de a politikának valamennyi társadalmi csoport érdekére tekintettel kell lennie. A tehetséggondozásról, az egyén felelősségéről és az állam szerepéről beszélgettünk.

– A két éve megjelent előző kiadványunkban arról beszélt, hogy a magyar közoktatás még nem alkalmas a tehetséggondozásra, de lépéseket tesznek annak érdekében, hogy azzá váljon. Hol tartunk most?

– A tudáshoz való hozzáférés már nem a felső(bb) rétegek privilégiuma. Manapság a tudás online formában a világ bármely pontján elérhető, és eltekintve néhány olyan területtől, ahol az állami minősítő rendszer szerepe megkerülhetetlen – orvosok, jogászok –, nem az államtól kell várni, hogy mindenre megtanítson bennünket. Éppen ezért ketté kell választani az iskola és a képzés fogalmát. A kormány feladata az, hogy előbbit működtesse – még hozzá magas színvonalon –, és mi úgy láttuk, hogy erre csak átfogó reformok után van lehetőség. Amíg Magyarország 3200 településének iskoláit ugyanilyen számú fenntartó látta el, addig nem lehetett XXI. századi iskolákat működtetni. A Klebelsberg-rendszer ezt tette rendbe, vagyis ezt teszi rendbe. Elismerem, vannak fennakadások, de a lényeg megváltozott: a közoktatást olyan központosított rendszerben irányítjuk, amely képes felvenni a XXI. század felgyorsult ütemét. Fontos ugyanakkor, hogy tisztázzunk egy lényegi pontot: már nem az intézmények határozzák meg, hogy ki mivé válik. A XX. században a társadalmi mobilizáció növelésében óriási szerep jutott a közoktatásnak, ma viszont sokkal nagyobb mértékben múlik az egyén ambícióján, akaraterején és tenni akarásán, hogy szerezz-e olyan versenyképes tudást, amellyel a munkaerőpiacon jó pozíciót szerezhet. Ezért azt mondom, hogy most már alkalmas a közoktatás a tehetséggondozásra is, de az intézményi reformok önmagában nem elegendők.

– Mi a helyzet azokkal, akik képtelenek élni a lehetőségekkel, mert egy „világ végi”

zsákfaluba születtek, szegénységben és internet nélkül élnek? Az ő társadalmi mobilitásuk, hierarchiában való feljebb lépésük nehezen képzelhető el állami szerepvállalás nélkül.

– Jelentős politikai kérdés, hogy meddig terjed az állam felelőssége. Az bizonyosan állami feladat, hogy a hátrányos helyzetűeket, vagy mint a kérdésében leírta, a halmozottan hátrányos helyzetűeket helyzetbe hozza. De látni kell azt is, hogy a világ nem hendikepes lebonyolítási rendszerben működik: az ilyen iskolai felzárkóztatási programok nem hozzák meg az elvárt hatást. Sokkal inkább az, hogy megszüntetjük ezeket a strukturális különbségeket, és elvisszük a szélessávú internetet Magyarország összes címére. Ez most zajlik. Vitathatatlan tehát, hogy az állam feladata a keretek megteremtése és működtetése, de ezt nem szabad részrendszerekben megoldani, és közben az oktatási rendszernek át kell alakulnia az „adó-vevő” jellegű, az ismeretanyagot szinte mechanikusan visszaismételtető rendszerből mentor felfogású struktúrává, ahol arra tanítjuk a gyerekeket, hogyan kell tájékozódni, ismereteket szerezni, a dolgokat önállóan felfedezni, és a forrásokat okosan szelektálva felhasználni. Az egyén ambíciójának felébresztéséhez szükség van a pedagógusok elhivatottságára és hivatástudatára is, és persze új módszerekre. Hogy egy kiragadott példát említsek: radikálisan megnőtt a gyerekek ingerküszöbe, ezért másképpen kell őket megszólítani. Visszakanyarodva az oktatás tartalmi részére: a Klebelsberg-terv formai része nem másról szólt, minthogy az oktatás olyan, egész országban elérhető állami alapszolgáltatás legyen, amelyben a pedagógusok a kréta beszerzése és a számlák rendezése helyett a tanításra koncentrálnak. Szerencsét-

len módon a formai átalakításról szóló vita olyanra elmérgesedett, hogy a tartalmi rész hozzáigazítása a megváltozott körülményekhez még előtünk áll.

– A tanárok egy része a hagyományos, sokak által „poroszoknak” nevezett oktatási rendszerben szocializálódott. Ők hogyan fognak átállni a mentori szemléletre?

– Át kell állniuk. De valamennyiünknek van tennivalója e téren, például a pedagógusképzés terén is változásra van szükség. Minden alkalommal hangsúlyozom, hogy a szülő felelőssége nem addig a pontig tart, amíg beírta gyermekét az iskolába. A szülő a gyerek oktatásának szerves része kell, hogy legyen például abban, hogy segítsen adaptálni az iskolában elhangzottakat a való világra, ezenfelül neki kell rendelkezésre bocsátania minden olyan egyéb információt, háttérrel, amely abban segíti a gyereket, hogy kialakíthassa saját véleményét.

– Ez egy vízió.

– Egy politikus álmok nélkül csak megválasztott bürokrata. A politikai teljesítményünk egyik mércéje az, hogy mennyire tudunk közel kerülni ehhez a vízióhoz. Az intézményi rendszer átalakítása nagyon komoly politikai vitával jár együtt, és fájdalmas is. Csak akkor volt értelme véghez vinni, ha végül az eredmény pozitív.

– Mikor és ki fog nekilátni a fájdalmas, de elkerülhetetlen lépéseknek, ha nem az a kormány, amelynek kétharmados többsége van? Nekem úgy tűnik, hogy más területeken akkor is végigvizik, amit elterveztek, ha még nem alakult ki társadalmi konszenzus.

– Ezt a kérdést nem szabad erőből megoldani. Vannak olyan ügyek, ahol politikai erőre van szükség ahhoz, hogy előre tudjunk lépni. Ilyen például az energiapolitika vagy a hadügyi kérdé-

sek. De az oktatás átalakítása nem képzelhető el azok nélkül, akik ennek a végrehajtói lesznek, vagyis a pedagógusok támogatása elengedhetetlen.

– Azok, aki fékeznek a tempót, azt szokták mondani, hogy az állami struktúra természeténél fogva nem tud olyan gyorsan alkalmazkodni, mint ahogy azt a külső tényezők megkövetelik.

– Egy vitában vannak érvek és érdekek – az érveket ellenérvekkel kell szembeállítani, az egyéni érdekeket pedig a közérdek alá kell rendelni. Össztársadalmi érdek, hogy olyan oktatási rendszer alakuljon ki, amely lehetővé teszi, hogy a tehetségek elrugaszkodjanak, kibontakozzanak. A régi gyakorlattal szemben, amikor is egyfajta senkit sem bántó középszert gyártottak az iskolák, számunkra a tehetséggondozás kiemelt jelentőségű. Az 50 tehetséges magyar fiatal program például segít abban, hogy olyan példaeértékű történeteket ismerjünk meg és meséljünk el, amelyek inspirálnak másokat. Az állam feladata, hogy segítsen a megvalósításban, támogassa például az olyan kezdeményezéseket, mint amilyen az országos tehetségpont-hálózatot építő Matchetsz is. A támogatás ebben az esetben azt jelenti, hogy az állam fizeti a számlákat, hátrébb lép, és elhivatott szakemberekre bízva például a tehetséggondozást.

– Nem gyorsítaná az áramvonalasítást, az átállást, ha egyszerűen lemásolnánk a sikeres

mintákat? Rengeteg olyan jó iskolarendszer létezik a világban, amelyből tanulhatunk.

– Azt tapasztaltam, hogy a sikeres rendszerek óriási különbözőségei mellett egy azonosságot mutatnak: nem másolnak. Támogatnunk kell az innovációt, de közben tekintettel kell lenni azokra a társadalmi csoportokra is, amelyek egy másik rendszerben nőttek fel és tanultak. A kormányzat akkor lehet sikeres, ha figyelembe veszi, hogy a társadalom milyen mértékű és tempójú változásokat képes befogadni. Meg kell küzdenünk a saját örökségünkkel. A külföldi benchmarkok egyébként csalókéval: Hollandiának, a skandináv országoknak vagy az Egyesült Államoknak más a történelmi tapasztalata, illetve a múltja.

– Támogatjuk a tehetségeket, az ingyenes és részben magas színvonalú képzések keretében rengeteg jó szakembert képzünk, akik aztán külföldön kezdenek karriert építeni. A régi rendszerben ezt agyelszívásnak nevezték.

– Tíz fiatalból kilenc a jobb anyagi viszonyok miatt megy el, azért, hogy egzisztenciát teremtsen. Be kell látni: még hosszú évtizedeknek kell eltelnie, amíg a jövedelmi viszonyok Nyugat-, illetve Közép-Európa között kiegyenlítődnek. Azonban a világ megismerése iránti vágy azokban is megvan, akiket mi irigyünk. A jó körülmények között felnövő német fiatalok Amerikába mennek kipróbálni magukat, és új dolgokat tanulni. Az ország hosszú távon biztosan

profitál abból, hogy kinyíltak a határok. Nyilván lesznek, akik végleg kint maradnak, de akik hazajönnek, magukkal hozzák a nyelvismeretüket, kapcsolataikat, tudásukat, amit aztán itthon hasznosítanak, mindannyiunk előnyére. Az itthoni életkezdést pedig az akár 25 milliós családi otthonteremtési kedvezményen keresztül támogatjuk, de az egyén felelőssége, hogy képességei, szorgalma, akarata és cselekvőképessége alapján a lehető legmesszebbre jusson.

– Egy korábbi nyilatkozatában azt mondta, hogy az állami foglalkoztatotti szférában 300-400 ezres munkaerő-tartalék van. Ők milyen messzire juthatnak?

– Az újságírók egy része számon kéri a kormányzattól, hogy miért van 1,1 millió ember az állami foglalkoztatók bérlistáján, de amikor elkezdjük a minisztériumi háttérintézmények karcsúsítását, elég csúnya jelzőkkel illetek bennünket. Ha valaki 2010-ben azt állította volna, hogy 2017-ben nem a munkahelyteremtés, hanem a számos területen jelentkező munkaerőhiány enyhítése lesz a foglalkoztatáspolitikai fő feladata, nehezen lett volna hihető. A közigazgatásban dolgozók egy részét át lehet terelni a nyílt munkaerőpiacra, de azzal is tisztában vagyok, hogy az emberek gondolkodásának megváltoztatása csak lépésről lépésre történhet. Mindenkinek fel kell készülnie, hiszen a technológiai fejlődés jelentette változások ugyanolyan kihívást jelentenek, mint amikor a mezőgazdaság dominálta világot az ipari forradalom alapjainak alakította át, illetve amikor a múlt század közepén a szolgáltatások szerepe értékelődött fel az ipar rovására. A régi világ véget ért, az embereket fel kell készíteni az új rendszerre. Ennek része, hogy újra definiáljuk az oktatási rendszer szerepét.

– Ön most 33 éves, és miniszterhelyettes. A jövő évi választás után érkeznek új felkérés más pozícióra?

– Sohasem érdekelt a névjegykártyán található cím, az azonban igen, hogy mekkora eséllyel vihetek sikerre olyan ügyeket, amelyekben meggyőződéssel hiszek. Amíg esélyt látok arra, hogy szerintem fontos ügyekkel foglalkozzam, mint a kormányzati koordináció, a bürokráciacsökkentés vagy a fejlesztéspolitika, addig látom értelmét annak, amit csinállok, és az mindegy számomra, hogy ezt milyen stálummal teszem. A tehetséggondozás például olyan téma, amiért érdemes reggelente felkelni.

– Két gyerek édesapjaként állami iskolába fogja beírni a gyerekeit, ha eljön az ideje?

– Mindenképp egyházi vagy állami iskolába.

Rozsnyai Gábor